

УДК 141.119

Множинська Р. В.

канд.філос.н., доцент кафедри філософії та культурології
Київський національний університет технологій та дизайну

ЕТИЧНИЙ РАЦІОНАЛІЗМ СЕБАСТЬЯНА КЛЕНОВИЧА (XVI СТ.)

Польсько-український діяч пізнього Ренесансу С. Кленович народився 1550 р. в м. Калуші (в той час Польща), за іншими даними в м. Суммашенші (Сілезія). Освіту отримав у Краківській академії, по закінченні якої отримав посаду бургомістра Любліна. Сприяв створенню Замойської академії, допомагаючи набору професорів, а з 1589 р. читав там античну літературу. Його творча спадщина засвідчує високу ерудицію: досконале знання латинської мови, античної літератури, зокрема грецької, знання основ тогочасного права.

Перу С. Кленовича належать «Роксоланія»; (1584), «Звитяга богів» (1587), «Лісосплав» (1596), «Смуток з приводу смерті Яна Кохановського» (1585), «Гаман іудеїв» (1600), «Перший виступ проти єзуїтів», рід віршів, сатир, написаних латинською, польською мовами. Він переклав твори Й. Верещинського «Правила...» з латинської на польську мову та Е. Роттердамського «Поміркованість звичаїв» Написав 4 поеми, найвідоміша з яких «Роксоланія» (тодішня латинська назва України). У ній оспівує красу і багатство української землі, її міст і сіл, зображує життя народу, його звичаї і легенди [3, с. 150].

Етичні погляди Кленовича мали гуманістичний характер. Основою людського життя для Кленовича є праця. Герой його творів не аскет, що втікає од світу, а людина дії – моряк, який відкриває нові землі, купець, учений. Власне, вся його поема «Роксоланія» – то гімн праці, проголошення необхідності активного земного самоутвердження і самореалізації людини, як сенсу її життя. Кленович був прихильником етичного раціоналізму. Моральне вдосконалення він поєднував з обов'язковим підвищенням освітнього рівня, а однією з головних чеснот уважав уміння людини підкорити свої бажання розумові. Кленовичу була притаманна гуманістична переконаність у здатності людини силою свого розуму і волі створити себе як особистість. Моральним ідеалом для мислителя була стоїчна концепція досконалої людини, основними чеснотами якої вважалися стійкість, шляхетність, розважливність, поміркованість, справедливність, патріотизм. Ці якості, на думку Кленовича, слід прищеплювати з дитинства. Кінцеву мету виховання Кленович вбачав у формуванні гідного і добродійного члена суспільства [2, с. 15].

«Роксоланія» є також цікавою з огляду на наявну в ній спробу автора в ренесансно-гуманістичному ключі осмислити вітчизняну історію. Кленович шукає місце своєму та іншим слов'янським народам у світовому історичному процесі. Тому певне місце відводиться питанню походження українського народу, спільних з іншими коренів. Сповнений оптимізму щодо майбутнього, він закликає братися знову добувати «славу предків»; кличе музу історії Клію до України і навіть зазначає, що вона сюди вже йде. Зацікавлення національною історією спричинило його

інтерес до народного життя. Кленович оспівує красу і багатство української землі, її міст і сіл, докладно змальовує життя простого люду, його звичаї і вірування, використовуючи при цьому багатий арсенал поетичних засобів античної літератури і міфології, яка переплітається з давньоукраїнською, персонажі якої виявляють інколи навіть більшу силу, ніж християнський Бог.

Основними мотивами творчості С. Кленовича були прославлення української землі, її народу, почуття глибокого патріотизму та громадянського служіння рідному краю. Так, в «Роксоланії» він оспівує рідну землю, світ її природи з погляду «хати хлопа русина», пишаючись не тільки минулим України, а й її сучасним, присвячує цілі сторінки опису її флори і фауни, родючості землі, рясності садів і нив. Він вихваляє русинів за те, що, хоча проти їх звичаїв виступає весь католицький світ, вони живуть за законами батьків, вірно їх виконують і, проживаючи в польській державі, зберігають своє русинське походження. Останнє властиве і самому авторові, який постійно підкреслює своє русинське походження, вихваляє звичаї українського народу, серед яких називає вільність у виборі дружини, побратимство. На відміну від Нестора-літописця, який вважав, що «звичай русів є пити», він показує: у русинів в давнину не захоплювалися хмільною трутизною і лише у багатих перед їжею давали небагато хмільного. Спростовує Кленович й інші наклепи на рідну землю її ворогів. Так, на твердження, що на Україні досить холодні зими і там нічого не родить, бо земля замерзає так, що її зорати не можна, він показує: це твердження далеке від істини, бо настає весна, приносить золоті врожаї, розквітає земля. В поемі «Роксоланія» оспівується більше десяти українських міст – Київ, Львів, Кам'янець, Луцьк, Замостя, Перемишль та ін., дається досить виразна поетична характеристика кожного з них: Київ для русинів так само, як Рим для католиків; Львів – руського роду краса; Кам'янець – слава, мури, скеля міцна; Перемишль – променисте місто та ін. Підкреслюючи необхідність розвитку в Україні культури, освіти, Кленович мріяв про створення латиномовного парнасу, тобто провідного центру латиномовної поезії [1, с. 250].

С. Кленович був представником антитринітарного руху в Україні. Це була протестантська течія в Україні, яка мала сильний ренесансний потенціал. Саме антитринітарний рух був чи не єдиним протестантським напрямком, де органічно поєднувалися ренесансні й реформаційні ідеї [4, с. 15].

Список літератури

1. Історія філософії України. Хрестоматія. К. 1993. 300 с.
2. Кленович Севастьян. Роксоланія // Українська поезія XVI ст. К. 1987. 400 с.
3. Історична проза // Українська література XIV–XVI ст. К. 1988. 600 с.
4. Українські гуманісти епохи Відродження. К. 1995. Т. 1–2. Orichovii Stanislai. Annales. Dantisco, 1643. 467 с.